

PWYLLGOR SGRIWTINI CORFFORAETHOL

Cofnodion y cyfarfod a gynhaliwyd ar 19 Tachwedd 2024 yn yr Ystafell Bwyllgor ac ar Zoom

PRESENNOL: Cyngorydd Douglas Fowlie (Cadeirydd)
Cyngorydd Sonia Williams (Is-gadeirydd)

Cyngorwyr Geraint Bebb, Aled M. Jones, R. Llewelyn Jones, Jackie Lewis, Llio A. Owen, Keith Roberts, Ieuan Williams, Sonia Williams, Alwen Watkin, Arfon Wyn.

Aelodau Portffolio

Cyngorwyr Robin Williams (Dirprwy Arweinydd ac Aelod Portffolio Cyllid a Thai), Neville Evans (Aelod Portffolio Hamdden, Twristiaeth a Morwrol), Dyfed Wyn Jones (Aelod Portffolio Plant, Pobl Ifanc a Theuluoedd), Carwyn Jones (Aelod Portffolio Busnes Corfforaethol a Phrofiad y Cwsmer), Dafydd Roberts (Aelod Portffolio Addysg a'r Gymraeg), Nicola Roberts (Aelod Portffolio Cynllunio, Gwarchod y Cyhoedd a Newid Hinsawdd), Dafydd Rhys Thomas (Aelod Portffolio Prifffyrdd, Gwastraff ac Eiddo).

WRTH LAW: Prif Weithredwr
Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151
Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro (ar gyfer eitem 3)
Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol
Cyfarwyddwr Addysg
Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd
Pennaeth Gwasanaethau Tai
Pennaeth Democratiaeth (DS)
Pennaeth Proffesiwn (AD) a Thrawsnewid (CE)
Rheolwr Rhaglen, Cynllunio a Pherfformiad Corfforaethol (GP) (MH)
Rheolwr Sgrwtini (AGD)
Swyddog Pwyllgorau (ATH)
Swyddog Gweddarlledu (FT)

YMDDIHEURIADAU: Cyngorwyr John Ifan Jones, Gary Pritchard (Arweinydd ac Aelod Portffolio Datblygu Economaidd), Mr John Tierney, Wendy Owen, Gillian Thompson (Aelodau Cyfetholedig), Mr Rhys H. Hughes (Dirprwy Brif Weithredwr), Mr Arwel Owen (Pennaeth Gwasanaethau Oedolion).

HEFYD YN BRESENNOL: Rheolwr Hamdden (OJ), Rheolwr Gwasanaeth Tai (Strategaeth, Comisiynu a Pholisi) (ELI), Swyddog Strategaeth Tai (LD), Rheolwr Rhaglen Corfforaethol (ATR), Uwch Swyddog Caffael Corfforaethol (CF)

1 DATGAN BUDDIANT

Ni dderbyniwyd yr un datganiad o fuddiant.

2 COFNODION Y CYFARFOD BLAENOROL

Cyflwynwyd cofnodion y cyfarfod blaenorol o'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol a gynhaliwyd ar 16 Hydref, 2024. Cadarnhawyd eu bod yn gywir a nodwyd hynt y camau gweithredu a gytunwyd.

3 MONITRO PERFFORMIAD: CERDYN SGORIO CH2 2024/25

Cyflwynodd y Cyngorydd Carwyn Jones, Aelod Portffolio Busnes Corfforaethol a Phrofiad y Cwsmer adroddiad y Pennaeth Proffesiwn (AD) a Thrawsnewid a oedd yn cynnwys y Cerdyn Sgorio Corfforaethol a oedd yn nodi perfformiad y Cyngor yn erbyn yr amcanion strategol yng Nghynllun y Cyngor ar ddiwedd ail chwarter blwyddyn ariannol 2024/25.

Rhoddodd y Cyngorydd Carwyn Jones drosolwg o'r cerdyn sgorio a thynnodd sylw at yr wybodaeth chwarterol ynglŷn â thueddiadau sydd bellach wedi'i chynnwys ar y cerdyn sgorio a pherfformiad y Cyngor mewn cymhariaeth â Ch2 2023/24. Tra bo mwyafrif y dangosyddion (85%) sydd â thargedau sy'n cael eu monitro wedi perfformio'n dda yn ystod y chwarter (naill ai'n Wyrdd neu'n Felyn), mae chwe dangosydd yn ymwneud ag Addysg, Tai, Economi, Newid Hinsawdd ac Iechyd y Cyngor Cyfan (canran y ceisiadau Rhyddid Gwybodaeth a dderbyniodd ymateb o fewn y cyfnod amser) yn tanberfformio. Ceir dadansoddiad manwl o'r dangosyddion hyn yn yr adroddiad ynghyd â'r mesurau lliniaru. Mae'r Tîm Arweinyddiaeth yn cadw llygaid ar y dangosyddion hyn ac yn ymchwilio iddynt i sicrhau gwelliannau i'r dyfodol. Cyfeiriodd y Cyngorydd Carwyn Jones at enghreifftiau o arfer dda yn ystod y chwarter mewn meysydd yn gysylltiedig â chymorth busnes, gofal cymdeithasol a llesiant, presenoldeb mewn ysgolion, ceisiadau cynllunio sy'n cael eu penderfynu ar amser, dod â thai gwag yn ôl i ddefnydd a thrydaneiddio fflyd cerbydau'r Cyngor.

Wrth graffu ar y cerdyn storio, fe wnaeth aelodau'r Pwyllgor drafod y materion a ganlyn -

- Y rhesymau dros y gostyngiad o 9% mewn perfformiad o'i gymharu â Chwarter 1.
- Gan fod gan chwe dangosydd statws CAMG o Goch neu Ambr yn erbyn eu targedau ar hyn o bryd, gofynnwyd pa sicrwydd y gellir ei roi y bydd yr Awdurdod yn gweld gwelliant cynaliadwy mewn perfformiad erbyn diwedd blwyddyn ariannol 2024/25.
- Y risg o gosb gan Lywodraeth Cymru os na fydd y Cyngor yn cwrdd â'r targedau ailgylchu.
- I ba raddau mae'r sefyllfa ariannol ar ddiwedd yr ail chwarter (gorwariant amcanol ar ddiwedd y flwyddyn) yn creu risg i'r Cyngor yn 2025/26.
- Gofynnwyd am eglurder ynglŷn â dangosyddion Gofal Cymdeithasol a Llesiant rhif (07) ac (08), sy'n ymwneud â phlant a gafodd eu hailgofrestru ar y Gofrestr Amddiffyn Plant o fewn 12 mis ar ôl cael eu tynnu oddi ar y gofrestr a chanran y cyfeiriadau plant sy'n cael eu hailgyfeirio o fewn 12 mis. *Cafwyd cais i gynnwys niferoedd yn ogystal â chanrannau i roi mwy o gyd-destun a gwell dealltwriaeth.*
- Mewn perthynas â'r gostyngiad mewn perfformiad yn ystod chwarter 2 yn gysylltiedig â'r amser a gymerir i baratoi eiddo ar gyfer eu gosod (Dangosydd Tai rhif 03) gofynnwyd a oedd cynllun gweithredu ar gael yn dilyn yr adolygiad sgriwtini i berfformiad y dangosydd hwn.
- I ba raddau mae capasiti a recriwtio yn rhwystro gwelliannau a sut y gellir hyrwyddo'r rhain i helpu'r Cyngor gwrdd â'i anghenion busnes.

- Y trefniadau ar gyfer monitro nifer y plant sydd wedi cael eu gwahardd o'r ysgol yn barhaol neu dros dro a'r gefnogaeth sydd ar gael iddynt.
- Y gostyngiad yng nghanran yr ymatebion Cymraeg i ymgynghoriadau swyddogol.
- Nifer y busnesau sy'n derbyn cymorth fel rhan o'r rhaglen ARFOR.

Fe wnaeth y swyddogion ymateb i'r materion a godwyd uchod â'r cyngor a'r cyfarwyddyd a ganlyn -

- Mae'r gostyngiad mewn perfformiad oherwydd bod chwe dangosydd wedi tanberfformio yn ystod chwarter 2 o gymharu â 2 ddangosydd yn chwarter 1. Mae'r adroddiad yn nodi'r cyd-destun, amgylchiadau a'r rhesymau dros fethu'r targedau hyn a'r camau arfaethedig i sicrhau gwelliant yn ystod y chwarter nesaf a thu hwnt.

Rhoddodd y Prif Weithredwr sicrwydd i'r Pwyllgor bod y broses o osod targedau yn un drwyadl a bod y targedau sy'n cael eu gosod yn ystyriol a heriol ac wedi'u llunio i sicrhau cynnydd dros amser. Mae'r Cyfarwyddwyr a'r rheolwyr gwasanaeth wedi adolygu'r dangosyddion i wneud yn siŵr eu bod yn berthnasol ac addas a'u bod yn ddigon heriol i ysgogi staff a gwasanaethau i herio'u hunain ac anelu i wella perfformiad. Mae'r cerdyn sgorio'n adlewyrchu'r sefyllfa ar ddiwedd yr ail chwarter.

- Yn gysylltiedig â dau o'r chwe dangosydd sy'n tanberfformio - dangosydd Newid Hinsawdd rhif (02), canran y gwastraff domestig sy'n cael ei aildefnyddio, ailgylchu neu gompostio, a dangosydd lechyd y Cyngor Cyfan rhif (12), canran y ceisiadau Rhyddid Gwybodaeth sy'n cael ymateb o fewn y cyfnod amser - rhagwelir y bydd yn cymryd tan ddiwedd y flwyddyn ariannol i'r dangosyddion yma sgorio'n Wyrdd. Mae tîm ymyrraeth ar ochr y ffordd wedi cael ei sefydlu i leihau gwastraff yn gyffredinol a chynyddu cyfraddau ailgylchu drwy weithio â chymunedau i addysgu trigolion a bydd bwrdd rhaglen yn ystyried a oes angen rhoi mesurau lliniaru pellach yn eu lle. Mewn perthynas â cheisiadau rhyddid gwybodaeth, er bod y Cyngor wedi ymrwymo i wella'r cyfraddau ymateb mae'r arbedion ariannol y bu'n rhaid eu gwneud a llai o gapasiti o fewn y gwasanaeth yn golygu bod y targed o 90% yn dal i fod yn anodd i'w gyflawni.
- Mae'r Cyngor yn annhebygol o gyrraedd y targed a osodwyd gan Lywodraeth Cymru i ailgylchu 70% o wastraff erbyn 2025. Fe wnaeth y Rheolwr Cynllunio, Rhaglen a Pherfformiad Corfforaethol gynghori'r Pwyllgor ei fod ar ddeall bod Llywodraeth Cymru yn bwriadu gweithio â chynghorau sy'n methu'r targed yn hytrach na'u cosbi, cyn belled eu bod yn gallu dangos bod ganddynt gynllun penodol er mwyn cyrraedd y targed.
- Bydd unrhyw orwariant yn y gyllideb refeniw ar gyfer 2024/25 yn effeithio ar sefyllfa ariannol y Cyngor yn 2025/26. Fe wnaeth y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog 151 gynghori'r Pwyllgor bod y Cyngor wedi bod yn defnyddio ei gronfeydd wrth gefn i gydbwyso'r gyllideb yn y tymor byr. Byddai'n rhaid i unrhyw orwariant ar ddiwedd y flwyddyn bresennol gael ei ariannu o gronfeydd wrth gefn y Cyngor a bydd hyn yn cyfyngu ei allu i ddefnyddio cronfeydd wrth gefn i gwrdd ag unrhyw ddiffyg yn 2025/26. Hefyd, bydd rhaid i unrhyw orwariant gan wasanaethau yn ystod 2024/25 o ganlyniad i gynnydd yn y galw gael ei adlewyrchu yng nghyllidebau'r gwasanaethau hynny ar gyfer 2025/26 drwy ddyrannu mwy o gyllid iddynt. Er bod sefyllfa ariannol y Cyngor yn fwy cadarn na sawl cyngor arall, nid yw heb risg ac fe all newid mewn amgylchiadau a/neu amodau dros fisoedd y gaeaf arwain at gostau ychwanegol i'r Cyngor.
- Mae dangosydd Gofal Cymdeithasol a Llesiant rhif (08) yn cyfeirio at deuluoedd sydd wedi cael eu hatgyfeirio at y Gwasanaethau Cymdeithasol ac sydd wedi cael ei hail-gyfeirio am gymorth ychwanegol neu wahanol wedi i'r ymyrraeth wreiddiol ddod i ben. Cafwyd cadarnhad gan y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol nad yw dangosydd rhif (08) yn gysylltiedig â'r Gofrestr Amddiffyn Plant.

- Nod y Gwasanaeth Tai yw ymateb i'r adolygiad sgrwtini ar berfformiad yn gysylltiedig â'r amser a gymerir i ailosod unedau llety y mae modd eu gosod (ac eithrio eiddo anodd eu gosod) erbyn diwedd y flwyddyn galendr ac adrodd yn ôl yn y cyfarfod nesaf. Eglurodd y Pennaeth Gwasanaethau Tai bod rheoliadau'r Safon Ansawdd Tai Cymru newydd wedi dod i rym ym mis Tachwedd 2023 a bod y gwasanaeth wedi cymryd y cyfle i uwchraddio ei eiddo ar yr adeg honno ond ei fod wedi cael trafferth dod o hyd i gontractwyr i wneud y gwaith, yn enwedig peintwyr, a bod hynny wedi arwain at oedi a bod yn nifer y dyddiau a gymerir i weddnewid yr eiddo wedi cynyddu o ganlyniad. Cadarnhaodd y Pennaeth Gwasanaethau Tai y bydd y trefniadau fframwaith contractau newydd yn helpu i fynd i'r afael â'r ôl-groniad a gwella perfformiad yn gysylltiedig â'r dangosydd hwn erbyn chwarter pedwar 2024/25.

Fe wnaeth un aelod o'r pwyllgor awgrymu y dylid ymgorffori'r gwaith o dracio cynnydd y Cyngor o ran gweithredu rheolau SATC 2023 fel atodiad i'r cerdyn sgorio yn enwedig gan mai'r Cyngor hwn oedd yr ail yng Nghymru i gyflawni'r safon wreiddiol. Cyngorodd y Prif Weithredwr bod yn rhaid ystyried y lle mwyaf addas oddi mewn i drefniadau llywodraethu'r Cyngor i adrodd ar berfformiad yn erbyn SATC 2023 o gofio ei fod yn rhaglen ar gyfer y tymor hir ac o gofio hefyd am y pwysau ar y rhaglen waith sgrwtini.

- Mae recriwtio'n parhau i fod yn heriol. Er bod y Cyngor wedi buddsoddi mewn system newydd i hwyluso'r broses ymgeisio a mabwysiadu mentrau i sicrhau cydbwysedd bywyd a gwaith megis trefniadau gweithio'n hyblyg a hybrid, mae'n bosib bod ymrwymiad y Cyngor i ddwyieithrwydd yn ogystal â chyflogau yn cyfyngu ar nifer yr ymgeiswyr posib. Mae'r Cyngor hefyd wedi canolbwyntio ar gynllunio'r gweithlu ac ar strategaethau i wneud y Cyngor yn fwy deniadol i ddarparu weithwyr. Mae'r cyfyngiadau ariannol yn golygu bod yn rhaid ystyried lleihau ac ailstrwythuro'r gweithlu mewn rhai meysydd, sy'n heriol iawn mewn rhaid gwasanaethau statudol lle mae'r galw'n cynyddu. Fodd bynnag, mae Uwch Arweinwyr yn adolygu'r mater yn barhaus ac yn sicrhau bod rheolwyr yn dilyn dull rhagweithiol wrth lenwi swyddi a sicrhau hefyd bod y dalent iawn yn y rolau cywir. Tra bo'r heriau'n amrywio o un gwasanaeth i'r llall, mae recriwtio a chadw staff wedi cael ei nodi fel risg strategol ar y gofrestr risgiau strategol.
- Mae nifer y plant sy'n cael eu gwahardd o'r ysgol yn cael ei fonitro'n wythnosol ac yn cael eu trafod â'r ysgolion a swyddogion addysg. Er bod cynnydd cyffredinol wedi bod yn nifer y gwaharddiadau dros dro a pharhaol, mae'r data ar gyfer Ynys Môn yn dangos gostyngiad mewn niferoedd eleni o'i gymharu â'r flwyddyn flaenorol. Mae materion yn ymwneud â chynhwysiant ac ymddygiad yn dal i fod yn heriol ac mae hyn yn flaenoriaeth i'r gwasanaeth a fydd yn adrodd ar y data perthnasol i'r Panel Sgrwtini Corfforaethol a'r Pwyllgor Sgrwtini Partneriaeth ac Adfywio. Cadarnhaodd y Cyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc bod mwyafrif y gwaharddiadau yn rhai dros dro ac yn yr achosion hynny mae'r ysgol yn darparu gwaith i'r disgyblion hynny am gyfnod y gwaharddiad. Yn achos gwaharddiadau parhaol lle mae'r disgybl wedi cael ei wahardd mwy na dwywaith o ysgolion, bydd angen cwricwlwm/cymhwyster amgen a gwneir trefniadau i'r perwyl yna gan ystyried anghenion yr unigolyn.
- Mae modd i'r rhai sy'n ymateb i ymgynghoriadau'r Cyngor wneud hynny yn eu hiaith ddewisol naill ai yn y Gymraeg neu'r Saesneg ac mae'n anodd dadansoddi'r rhesymau dros ddewis iaith yr unigolyn. Mae'n bosib bod y gostyngiad yng nghanran yr ymatebion Cymraeg i ymgynghoriad swyddogol o ganlyniad i amrywiadau yn ystod y chwarter; mae'r Cyngor yn ymdrechu i wneud yn siŵr bod yr iaith mor glir â phosib fel y gall pobl ymateb yn Gymraeg os ydynt yn dymuno gwneud hynny.
- Mae'r rhaglen ARFOR yn dosbarthu grantiau busnes i fusnesau Cymraeg ac mae'r data'n adlewyrchu nifer y grantiau a broseswyd yn ystod y chwarter. *Gofynnwyd am ragor o wybodaeth ynglyn â'r rhaglen ARFOR a'r grantiau a ddyrannwyd.*

Ar ôl adolygu'r Cerdyn Sgorio ar gyfer Ch2 2024/25 ac ar ôl nodi ymatebion y Swyddogion i'r materion a godwyd penderfynwyd –

- **Nodi'r adroddiad ar y cerdyn sgorio ar gyfer Ch2 2024 yn cynnwys y meysydd y mae'r Tîm Arweinyddiaeth yn eu harchwilio ac ymchwilio iddynt i reoli a sicrhau gwelliannau pellach i'r dyfodol fel yr amlinellir yn yr adroddiad.**
- **Argymhell yr adroddiad ar y cerdyn sgorio a'r mesurau lliniaru fel y'i hamlinellir i'r Pwyllgor Gwaith.**

Camau gweithredu ychwanegol –

- **Bod y swyddogion yn ystyried y lle gorau oddi mewn i drefniadau llywodraethu'r Cyngor i adrodd ar gynnydd y Cyngor o ran gweithredu SATC 2023.**
- **Darparu gwybodaeth ynglyn â niferoedd yn ogystal â chanrannau yn gysylltiedig â dangosyddion Gofal Cymdeithasol a Llesiant rhif (07) ac (08).**
- **Bod y pwyllgor yn cael gwybodaeth am y busnesau sydd wedi derbyn cymorth grant o dan y rhaglen ARFOR.**

4 CYNLLUN STRATEGOL MÔN ACTIF 2024-2029

Cyflwynodd y Cyngorydd Neville Evans, yr Aelod Portffolio Hamdden, Twristiaeth a Morwrol adroddiad y Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd a oedd yn cynnwys fersiwn drafft o Gynllun Strategol Môn Actif ar gyfer y cyfnod 2025 i 2029.

Mae Cynllun Strategol Môn Actif yn darparu cyfarwyddyd clir ac yn nodi'r meysydd blaenoriaeth allweddol ar gyfer creu cymunedau iachach dros y pum mlynedd nesaf. Mae'r pum maes blaenoriaeth yn y Cynllun yn gysylltiedig â'r egwyddorion ehangach yng Nghynllun y Cyngor 2023-28 ac maent yn canolbwyntio ar Gyfranogiad, Iechyd a Lles, Datblygu'r Gweithlu, Rheoli Cyfleusterau, Cynaliadwyedd Ariannol a Chydweithio. Ystyriwyd sefyllfa ariannol y Cyngor wrth ddatblygu'r Cynllun yn cynnwys y gostyngiad mewn cyllid craidd a grant ynghyd â'r cynnydd yn y galw am wasanaethau. Mae'r Cynllun yn amlygu pwysigrwydd denu cyllid allanol a'r angen am fuddsoddiad addas ac amserol yng nghanolfannau hamdden y Cyngor. Defnyddiwyd ffynonellau data amrywiol wrth baratoi'r Cynllun. Mae'r data'n darparu tystiolaeth gadarn ynglŷn ag anghenion yr ynys a bydd yr anghenion hynny'n cael eu hasesu yn ystod y bum mlynedd i sicrhau bod y Cyngor yn gwneud y dewisiadau cywir a dewisiadau gwybodus i helpu i wella iechyd pobl ac annog cymunedau i gadw'n heini. Bydd Tîm Rheoli ac Is-grŵp Môn Actif yn monitro cynnydd y cynllun.

Roedd y Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd a'r Rheolwr Hamdden wrth law i ymateb i gwestiynau'r Pwyllgor. Roedd y prif bwyntiau trafod fel a ganlyn:

- Y rhesymau dros baratoi cynllun strategol ar gyfer Môn Actif a chyswllt y cynllun â Chynllun y Cyngor.
- A oes data lleol i brofi bod plant Ynys Môn yn rhy drwm/gordew. Nodwyd bod y cynllun strategol yn datgan bod 11.2% o blant 4 a 5 oed yn ordew a bod 14.5% dros eu pwysau. Holwyd ynglŷn â ffynhonnell yr wybodaeth hon, cywirdeb y data a sut y caiff lefelau gordewdra eu pennu a pha gymorth/raglenni dilynol sydd ar gael i helpu i fynd i'r afael â'r broblem.
- A yw Môn Actif yn cydweithio ag ysgolion i hyrwyddo bwyta'n iach.
- A yw canolfannau hamdden y Cyngor a'r gweithgareddau a gynhelir gan Môn Actif yn y canolfannau hamdden hynny a thu hwnt yn gynaliadwy.
- Sut mae'r Cyngor, drwy Môn Actif yn dwyn perswâd ar y boblogaeth i wneud mwy o ymarfer corff a chadw'n heini.
- A oes modd ehangu gweithgareddau Môn Actif i gynyddu nifer y plant sy'n cymryd rhan yn y gweithgareddau hyn ac a oes modd cynyddu nifer y caeau pob tywydd ar yr Ynys.
- A yw Môn Actif yn cefnogi gweithgareddau gyda'r nos yn y gymuned.

Mewn ymateb i gais gan aelod o'r pwyllgor, rhoddodd y Pennaeth Gwasanaethau Tai amlinelliad byr o'r cymorth sydd ar gael i bobl fregus, yn enwedig dros gyfnod y Nadolig a chadarnhaodd mewn ymateb pellach bod croeso i'r aelodau alw heibio/cael sgwrs â'r tîm. Cytunwyd y byddai gwybodaeth am y gwasanaethau'n cael ei rhannu â'r aelodau.

Roedd ymateb y Swyddogion i'w pwyntiau a godwyd fel a ganlyn:

- Eglurwyd mai nod y cynllun strategol yw creu cymunedau iach gan fod manteision iechyd tymor byr a thymor hir ynghlwm â chadw'n heini. Cyfeiriodd y Rheolwr Gwasanaeth Hamdden at y canllawiau a gyhoeddwyd gan Brif Swyddog Meddygol Cymru ynglyn â faint o ymarfer corff y dylai plant ac oedolion ei wneud ac amlygodd bod Cynllun Strategol Môn Actif yn strategaeth ataliol bwysig yn y cyswllt hwn. Drwy ddod ag asiantaethau, sefydliadau a gwasanaethau'r Cyngor ynghyd mae'r strategaeth yn darparu cymaint o gyfleoedd â phosib i gymryd rhan mewn gweithgareddau ymarfer corff a bydd hynny'n lleihau'r pwysau ar y Bwrdd Iechyd ac yn helpu i fynd i'r afael â phroblemau yn gysylltiedig ag oed a gordewdra. Mae'r strategaeth hefyd yn sicrhau y bydd y canolfannau hamdden, sy'n cael 500,000 o ymweliadau bob blwyddyn, yn derbyn buddsoddiad hanfodol. Mae'r Cynllun yn cefnogi un o'r amcanion yng Nghynllun y Cyngor o dan yr amcan gofal cymdeithasol a llesiant i ddarparu cymunedau iachach, mwy diogel a thecach drwy ddarparu pob math o wasanaethau ataliol, llesol a chefnogol.
- Cadarnhawyd bod data penodol ar gael ar gyfer Ynys Môn a bod 643 o blant 4 a 5 oed wedi cael eu mesur o dan y Rhaglen Mesur Plant yn 2022/23. Roedd hyn gyfystyr â 91.2% o'r holl blant rhwng 4 a 5 oed ar yr ynys. Roedd 25.7% ohonynt dros eu pwysau.
- Tra bo diffyg capasiti'n atal Môn Actif rhag cynnal mentrau bwyta'n iach mewn ysgolion mae'r rhaglen Pipyn Ynys Môn yn weithredol mewn pedair ardal ar ddeg ar hyd a lled yr ynys. Mae'r rhaglen yn cefnogi teuluoedd i wneud dewisiadau bwyd iach fel y gallant gynnal pwysau iach. Amlygodd y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol bod Cynllun Strategol Môn Actif yn gysylltiedig â phob math o wasanaethau a'i fod o'r herwydd yn ychwanegu gwerth ac yn gwneud defnydd o adnoddau a sgiliau penodol o fewn y gwasanaethau hynny i ymgysylltu ag ysgolion, teuluoedd a chymunedau ar faterion megis bwyta'n iach.
- Wrth gadarnhau bod y data ynghylch gordewdra ymysg plant wedi dod gan Iechyd Cyhoeddus Cymru pwysleisiodd y Prif Weithredwr bwysigrwydd iechyd a llesiant o ran galluogi pobl i gyfrannu a chyflawni eu potensial. Gan fod y maes hwn mor gymhleth ac er mwyn gwneud cyfiawnder ag o, awgrymodd y dylid cael trafodaeth bellach ar y mater yn ystod sesiwn briffio misol i aelodau yn y dyfodol ac y dylid gwahodd Iechyd Cyhoeddus Cymru a/neu'r Bwrdd Iechyd i egluro'r ffynonellau data a'r broses casglu data a'r rhaglenni ac ymyraethau sydd ar gael yn lleol.
- Oherwydd yr heriau'n gysylltiedig â rheoli'r ddarpariaeth hamdden yn yr hinsawdd ariannol bresennol, mae'n bwysig gwneud y mwyaf o gyfleoedd cyllido allanol ac mae £2.6m wedi cael ei fuddsoddi yn y ddarpariaeth hamdden ers 2017. Yr amcan yw sicrhau bod canolfannau hamdden yn hyblyg, eu bod yn parhau i gwrdd ag anghenion cwsmeriaid a chymunedau a'u bod yn dal yn boblogaidd ac yn cael defnyddio'n rheolaidd.
- Cadarnhawyd y bydd y cynlluniau datblygu chwaraeon yn cael eu disodli gan gynllun yn seiliedig ar leoedd chwarae ym mis Ebrill 2025, sy'n golygu defnyddio'r data sydd ar gael i ganolbwyntio ar blant sydd ddim yn cymryd rhan mewn gweithgareddau ymarfer corff a gwneud mwy o ddefnydd o gyfleusterau cymunedol. Mae'n hanfodol ein bod ni'n cydweithio â phartneriaid i sicrhau bod yr unigolion cywir yn cael eu targedu. Cynghorodd y Rheolwr Gwasanaeth Hamdden bod y dull hwn yn adeiladu ar y gwaith sydd eisoes ar y gweill i ymestyn y ddarpariaeth/gweithgareddau hamdden y tu hwnt i ganolfannau hamdden ac i leoliadau cymunedol er mwyn ei gwneud hi'n haws i bobl gymryd rhan.

Fe wnaeth y Prif Weithredwr gyngori'r Pwyllgor bod y Cyngor yn adrodd yn flynyddol i Lywodraeth Cymru ar ei berfformiad yn erbyn y dangosydd perfformiad cenedlaethol ar y defnydd a wneir o ganolfannau hamdden. Fodd bynnag nid yw'r Dangosydd Perfformiad Allweddol yn cynnwys pobl sy'n cymryd rhan mewn gweithgareddau hamdden yn y gymuned. Awgrymodd efallai y byddai'n briodol i'r pwyllgor ystyried gofyn i'r Arweinydd ac Aelod Portffolio Hamdden, Twristiaeth a Morwrol ysgrifennu at Lywodraeth Cymru'n gofyn iddi ystyried ymestyn cwmpas y dangosydd hwn i gynnwys pobl sy'n defnyddio'r ddarpariaeth hamdden yn y gymuned er mwyn cynrychioli'r holl waith sy'n cael ei gyflawni yn y maes hwn.

- Mae'r ffaith bod nifer yr ymweliadau wedi aros yn gyson, sef 500,000 o ymweliadau'r flwyddyn, yn dyst i boblogrwydd y canolfannau hamdden ac mae 12,000 o blant wedi cymryd rhan mewn gweithgareddau yn ystod y gwyliau ysgol eleni. Er mwyn cynyddu lefelau gweithgarwch a chyfranogiad mae'n bwysig cynnal ansawdd y gwasanaeth a gofal cwsmer a sicrhau bod y ddarpariaeth hamdden yn dilyn y datblygiadau diweddaraf o fewn y diwydiant ac yn parhau i ddatblygu a moderneiddio ac ymateb i anghenion cwsmeriaid. O ran y caeau 3G ar yr ynys dywedodd y Rheolwr Gwasanaeth Hamdden er bod sawl cae pob tywydd ar yr ynys eisoes, mae'r Gwasanaeth yn gobeithio ymestyn y ddarpariaeth os bydd cyllid a chyfleoedd i wneud hynny.
- Mae Môn Actif yn canolbwyntio ar weithgareddau dydd ar hyn o bryd. Yn y cyswllt hwn cyfeiriodd y Cyfarwyddwr Gwasanaethu Cymdeithasol at y sesiynau dementia wythnosol ar yr ynys sy'n cael eu cefnogi gan wahanol wasanaethau ac sy'n adlewyrchu amrywiaeth y gwaith sy'n cael ei gynnal yn y gymuned.

Ar ôl craffu ar y Cynllun Strategol drafft ar gyfer Môn Actif a derbyn sicrwydd ynglyn â'r materion a godwyd, penderfynodd y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol dderbyn cynnwys y Cynllun Strategol a'i gyflwyno i'r Pwyllgor Gwaith i'w gymeradwyo.

Camau gweithredu ychwanegol:

- **Cael trafodaeth ynglyn â'r ffynonellau data a dulliau casglu data yn gysylltiedig â gordewdra ymysg plant yn ystod sesiwn briffio misol i aelodau. Gwahodd lechyd Cyhoeddus Cymru a/neu'r Bwrdd lechyd Lleol i'r sesiwn.**
- **Bod yr Arweinydd a'r Aelod Portffolio Hamdden, Twristiaeth a Morwrol yn ysgrifennu at Lywodraeth Cymru yn gofyn iddi ystyried ymestyn cwmpas y dangosydd perfformiad allweddol cenedlaethol ar y defnydd a wneir o ganolfannau hamdden i gynnwys pobl sy'n cymryd rhan yng ngweithgareddau'r gwasanaeth hamdden yn y gymuned.**
- **Bod swyddogion yn darparu gwybodaeth ynglyn â'r gwasanaethau a'r cymorth sydd ar gael i bobl fregus dros gyfnod y Nadolig.**

5 ASESIAD O'R FARCHNAD DAI LEOL 2023-2028

Cyflwynodd y Cyngorydd Robin Williams, Dirprwy Arweinydd ac Aelod Portffolio Cyllid a Thai adroddiad gan y Pennaeth Gwasanaethau Tai a oedd yn cynnwys yr Asesiad o'r Farchnad Dai Leol 2023-2028.

Mae gofyniad statudol ar y cyngor i gynnal Asesiad o'r Farchnad Dai Leol. Bob pum mlynedd, mae'n ofynnol i awdurdodau lleol ailysgrifennu eu Hasesiad a'i ddiweddarau unwaith yn ystod y cyfnod pum mlynedd hwnnw. Pwrpas yr Asesiad yw darparu dadansoddiad eang o Farchnad Dai Ynys Môn, gan ystyried y gofynion hirdymor ar gyfer tai ar Ynys Môn. Bydd y sail dystiolaeth yn yr asesiad hefyd yn cael ei defnyddio i lywio Strategaeth Dai Ynys Môn, yn ogystal â rhan o'r Cynllun Datblygu Lleol. Mae hefyd yn llywio blaenoriaethau tai strategol a chynllunio gwasanaethau lleol, fel addysg a thrafnidiaeth.

Fe wnaeth y Pennaeth Gwasanaethau Tai dywys yr aelodau drwy'r manylion yn yr adroddiad yn cynnwys y broses casglu data ac ymgynghori ac ymgysylltu a chyfeiriodd at rai

o'r heriau sydd ynghlwm â'r broses. Fel rhan o'r asesiad mae Ynys Môn wedi'i rhannu'n naw ardal yn seiliedig ar ble mae pobl yn byw ar hyn o bryd a ble maent yn debygol o symud. Cyfeiriodd y Pennaeth Gwasanaethau Tai at ganlyniadau'r Asesiad ac fe amlygodd bod y galw am unedau rhent un ystafell wely yn dal i fod yn uchel.

Yn ystod y drafodaeth ddilynol codwyd y materion a ganlyn –

- Nodwyd bod yr asesiad yn nodi bod angen anheddau un ystafell wely. Holwyd sut y daethpwyd i'r casgliad hwn yn ogystal â sut y gellir cwrdd â'r galw sydd heb ei gyfarch o dderbyn y gallai newidiadau mewn demograffeg ychwanegu at y galw.
- I ba raddau fydd yr asesiad yn dylanwadu ar bolisiau tai yn y dyfodol wrth lunio'r Cynllun Datblygu Lleol. Holwyd i ba raddau y bydd y data yn cael ei adlewyrchu yn y CDLI yn enwedig mewn perthynas ag anheddau un ystafell wely, fel bod yr angen hwn yn cael ei adlewyrchu yn y datblygiadau a ganiateir.
- Y risgiau a'r heriau sy'n wynebu'r Cyngor a'i bartneriaid cyflawni.
- Nodwyd bod yr asesiad yn rhoi cipolwg o'r farchnad dai leol ar gyfnod penodol o amser yn unig a bod angen mynediad at ddata "byw" ar y Cyngor i'w helpu i gynllunio ei anghenion tai. Awgrymwyd y dylid gofyn i Lywodraeth Cymru sicrhau bod y data yn cael ei ddiweddarau'n gyson. Nodwyd hefyd er bod y ddogfen yn darparu asesiad ffeithiol o'r farchnad dai ac yn amlygu'r galw, nid yw'n cynnig atebion i fynd i'r afael â'r materion a nodwyd.
- P'un ai a oes modd defnyddio'r data yn yr Asesiad i ddylanwadu ar bolisiau'n ehangach.
- Effaith ail gartrefi ar fforddiadwyedd ac argaeledd tai ar gyfer pobl leol mewn ardaloedd sy'n boblogaidd â thwristiaid yn lleol a chenedlaethol. Awgrymwyd y dylid cynyddu premiwm y Dreth Gyngor ar dai gwag ac ail gartrefi i'r lefel uchaf a holwyd ynghylch ffyrdd eraill o fynd i'r afael â'r cyflenwad tai a fforddiadwyedd yn ogystal â'r camau a gymerwyd i liniaru effaith ail gartrefi ar y Gymraeg mewn cymunedau.

Fe wnaeth y Swyddogion ddarparu'r ymatebion canlynol i'r pwyntiau a drafodwyd –

- Mae'r ddogfen yn rhoi cipolwg o'r anghenion tai ar yr adeg yn seiliedig ar nifer yr unigolion/teuluoedd ar y gofrestr dai ac mae'n rhagweld sut y gellir cyfarch yr angen hwnnw. Fodd bynnag, mae Llywodraeth Cymru'n cydnabod na fydd yn bosib cyfarch yn angen yn llawn yn ystod y cyfnod hwnnw.
- Bydd yr asesiad o'r farchnad dai leol yn cael ei ddefnyddio fel sylfaen dystiolaeth wrth lunio polisiau tai o fewn y Cynllun Datblygu Lleol newydd ac wrth benderfynu a oes angen diwygio'r polisiau cyfredol. Rhoddwyd sicrwydd i'r pwyllgor y bydd y data'n cael ei ddefnyddio wrth lunio'r polisiau tai o fewn y CDLI yn cynnwys data ynglyn â'r gymysgedd o dai. Rhoddwyd gwybod i'r pwyllgor bod bwriad i ddatblygu 84 o unedau un ystafell wely ond y bydd yn cymryd amser i gwrdd ag unrhyw angen pellach gyda'r eiddo sydd ar gael i'w rhentu neu brynu.
- Mae'r prif risgiau'n gysylltiedig â chyflawni'r asesiad yn cynnwys peidio â darparu'r cartrefi cywir yn y llefydd cywir, oedi neu leihad yn y cyflenwad o dai fforddiadwy yn sgil costau cynyddol tra bo'r galw'n dal i gynyddu; diffyg tir addas yn yr ardaloedd y mae pobl yn dymuno byw ynddynt e.e. ardaloedd gwledig; fe all ffactorau economaidd ehangach megis cyfraddau llog a gwrthwynebiad lleol i ddatblygiadau hefyd effeithio ar yr amser a gymerir i gwblhau datblygiadau.
- Mae modd i'r Pwyllgor Gwaith ofyn i Lywodraeth Cymru sicrhau bod y data perthnasol yn gyfredol ac yn yr un modd fe all y Pwyllgor Gwaith wahodd Penaethiaid Tai yng Nghymru i drafod sut y gellid defnyddio'r data i ddylanwadu ar bolisiau cenedlaethol.
- Mae Llywodraeth Cymru'n argymhell bod awdurdodau lleol yn cynnal ymgynghoriad os yw'n bwriadu cynyddu'r premiwm i dros 100% ac y dylai unrhyw ymgynghoriad gael ei

gynnal o leiaf chwe mis cyn dechrau'r flwyddyn ariannol pan fydd y cynnydd yn dod i rym ac felly nid yw'r amserlen yn caniatáu i'r Cyngor gynyddu'r premiwm i dros 100% yn ystod blwyddyn ariannol 2025/26.

Mewn ymateb i'r sylwadau a wnaed, dywedodd yr Aelod Portffolio Cyllid y gellid ystyried yr opsiwn i gynyddu Premiwm y Dreth Gyngor i fynd i'r afael â'r materion y gysylltiedig ag ail gartrefi ac eiddo gwag hirdymor ac y gallai hynny fod yn opsiwn wrth bennu'r gyllideb ar gyfer 2026/27. Cyfeiriodd yr Aelod Portffolio Cynllunio, Gwarchod y Cyhoedd a Newid Hinsawdd at y darpariaethau yn y broses gynllunio i warchod y Gymraeg a dywedodd y byddant yn cael eu hadolygu wrth lunio'r Cynllun Datblygu Lleol newydd ar gyfer Ynys Môn er mwyn eu cryfhau a chyfeiriodd hefyd at y trafodaethau parhaus â'r Comisiwn Cymunedau Cymraeg.

Ar ôl craffu ar yr Asesiad o'r Farchnad Dai Leol 2023-28 a derbyn sicrwydd yn gysylltiedig â'r materion a godwyd, penderfynodd y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol argymhell –

- **Bod y Pwyllgor Gwaith yn cymeradwyo'r Asesiad o'r Farchnad Dai Leol 2023-28.**
- **Bod y Pwyllgor Gwaith yn cymeradwyo'r broses ymgynghori.**
- **Bod y Pwyllgor Gwaith yn dirprwyo awdurdod i'r Pennaeth Gwasanaeth Tai mewn ymgynghoriad â'r Aelod Portffolio Tai i gytuno ar unrhyw fân newidiadau golygyddol i'r Asesiad drafft o'r Farchnad Dai Leol cyn ei gyflwyno i Lywodraeth Cymru.**

Camau gweithredu ychwanegol –

Argymhell bod y Pwyllgor Gwaith yn -

- **Gofyn i Lywodraeth Cymru sicrhau bod y data y mae'r Asesiad yn seiliedig arno yn "fyw", diweddar a chyfredol.**
- **Trafod sut y gellir defnyddio'r data i ddylanwadu ar bolisiau cenedlaethol gyda Phenathiaid Tai yng Nghymru.**
- **Ystyried adolygu lefel y Premiwm ar gyfer ail dai ac eiddo gwag hirdymor.**

6 CYNLLUN STRATEGOL CAFFAEL 2024-2029 A RHEOLAU GWEITHDREFN CONTRACTAU NEWYDD

Cyflwynodd y Cynghorydd Robin Williams, Dirprwy Arweinydd ac Aelod Portffolio Cyllid a Thai adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 a oedd yn cynnwys y Cynllun Strategol Caffael a Rheolau Gweithdrefn Contractau drafft i gael barn y Pwyllgor cyn eu cyflwyno i'r Pwyllgor Gwaith i'w cymeradwyo.

Mae Llywodraeth y DU wedi diwygio'r ddeddfwriaeth yn gysylltiedig â chaffael yn y sector cyhoeddus a bydd Deddf Caffael 2023 yn dod i rym ar 24 Chwefror 2025. Hefyd, mae Llywodraeth Cymru wedi cyflwyno Deddf Partneriaeth Gymdeithasol a Chaffael Cyhoeddus (Cymru) 2023, sy'n gosod cyfrifoldebau a dyletswyddau ychwanegol ar sefydliadu sector cyhoeddus yng Nghymru yn gysylltiedig â chaffael. Comisiynodd y Cyngor gwmni allanol i adolygu parodrwydd y Cyngor ar gyfer y newidiadau a darparu cynllun gweithredu i sicrhau cydymffurfiaeth mewn sawl maes yn cynnwys y strategaeth gyffredinol. Mae'r Cynllun Strategol yn nodi sut y bydd y Cyngor yn mynd ati i gaffael er mwyn gwneud yn siŵr bod y Cyngor yn comisiynu a chael gaffael ar wasanaethau, nwyddau a gwaith mewn modd sy'n cydymffurfio â'r ddeddfwriaeth a pholisiau a gweithdrefnau mewnol ac sydd hefyd yn foesegol, teg ac agored ac sy'n ystyried ffactorau economaidd, cymdeithasol, llafur ac amgylcheddol fel rhan o'r broses.

Yn sgil yn newidiadau deddfwriaethol mae'n rhaid i'r Cyngor ddiweddarau ei RhGCau sy'n nodi'r broses ar gyfer ymgymryd ag ymarfer caffael a'r gwahanol ddulliau caffael a phryd y dylid eu defnyddio. Mae'r RhGCau diwygiedig wedi cael eu drafftio i sicrhau eu bod yn

ddigon hyblyg i alluogi swyddogion gaffael yn y ffordd fwyaf effeithlon ac effeithiol, cadw trefn ar ymarferion caffael a sicrhau bod y Cyngor yn cael gwerth am arian.

Dywedodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog 151 y gallai'r Cynllun Strategol gynnig mwy o gyfleodd i gynnig contractau i gwmnïau lleol a rhoi hwb i'r economi leol.

Roedd y drafodaeth yn canolbwyntio ar y pwyntiau a ganlyn –

- Gallu'r Cyngor i gaffael mewn dull mwy arloesol a rhoi cynnig ar wahanol ddatrysiadau a modelau cyflawni yn cynnwys mewnloli contractau lle bo modd a defnyddio technoleg i leihau'r baich gweinyddol.
- Roedd yr aelodau'n cytuno ei bod i'n bwysig cynnig contractau i gwmnïau a chyflenwyr lleol er mwyn cadw'r arian sy'n cael ei wario ar Ynys Môn.
- Cyswllt y Cyngor â busnesau lleol a sut fydd y contractau'n cael eu hysbysebu ac ymhle.

Roedd ymateb y Swyddogion i'r pwyntiau a godwyd fel a ganlyn –

- Er bod capasiti'n ystyriaeth, mae'r Cyngor wedi ymrwymo i wneud ei orau i fod yn arloesol gyda'r adnoddau sydd ar gael iddo a bydd yn chwilio am ffyrdd o wneud pethau'n wahanol os yw hynny'n fwy effeithiol, effeithlon ac yn ychwanegu gwerth. Rhoddodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth / Swyddog 151 enghreifftiau o'r contractau y mae'r Cyngor wedi eu mewnloli ond dywedodd nad yw'n ymarferol adolygu pob contract gan fod ganddo gymaint ohonynt.
- Mae cwmnïau lleol yn aml iawn yn meddwl bod mwy o fanteision gweithio i'r sector preifat na'r sector cyhoeddus ac mae'n rhaid eu darbwyllo ynghylch manteision ymgeisio am gontractau gyda'r Cyngor. Hefyd, nid yw bob amser yn bosib i gwmnïau lleol gwrdd â gofynion cytundebol y Cyngor. Mae'r ddeddfwriaeth caffael newydd yn caniatáu mwy o hyblygrwydd a gellir gwneud contractau'n fwy deniadol i gwmnïau lleol. Cynghorodd y Prif Weithredwr er ei bod hi'n bwysig moderneiddio dulliau, y brif ystyriaeth yw sicrhau bod y Cyngor yn cydymffurfio â'r ddeddfwriaeth a'r rheoliadau er mwyn cynnal ei enw da.
- Mae angen gwneud gwaith pellach ar fentrau megis digwyddiadau cwrdd â'r prynwr. Defnyddiwyd refeniw o bremiwm y Dreth Gyngor i gyflogi swyddog yn y gwasanaeth Datblygu Economaidd i ymgymryd â'r math yma o waith ac efallai y dylid ystyried sut y gellir defnyddio'r premiwm i gryfhau'r economi leol a dadwneud yr effaith y mae'r cynnydd mewn ail gartrefi yn ei gael ar gymunedau ac i helpu pobl leol brynu cartrefi er mwyn cyfrannu at yr economi leol. Fel rhan o'r ddeddfwriaeth newydd bydd rhaid i gynghorau hysbysebu contractau arfaethedig ac fe all hyn hefyd rhoi cyfle i ennyn diddordeb cwmnïau lleol yn gynnar yn y broses.

Ar ôl craffu ar y Cynllun Strategol Caffael a'r Rheolau Gweithdrefn Contractau drafft, penderfynwyd derbyn y Cynllun Strategol Caffael ar gyfer 2024-25 a'r Rheolau Gweithdrefn Contractau drafft ac argymhell bod y Pwyllgor Gwaith yn gwneud yr un peth.

7 BLAEN RAGLEN WAITH

Cyflwynodd y Rheolwr Sgrïwtini adroddiad a oedd yn cynnwys y fersiwn ddiweddaraf o Flaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2024/25 i'w adolygu ac am sylwadau.

Penderfynwyd –

- **Cytuno'r fersiwn gyfredol o'r Flaen Raglen Waith ar gyfer 2024/25 fel y'i cyflwynwyd.**

- **Nodi'r cynnydd hyd yma o ran gweithredu'r flaen raglen waith.**

**Cynghorydd Douglas Fowle
Cadeirydd**

DRAFFT